

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å för kronans räkning inmutade områden inom Norsjö socken av Västerbottens län; given Stockholms slott den 11 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. Malm.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Malm, anförde:

I en till chefen för jordbruksdepartementet ställd skrivelse av den 14 nästlidna februari, vilken skrivelse jämlikt gällande departementalstadga sedermera överlämnats till handelsdepartementet, har chefen för Sveriges geologiska undersökning, överdirektören A. Gavelin hemställt om anvisande av ett anslag å 60,000 kronor för utförande av nödiga undersöknings- och försvarsarbeten inom vissa för kronans räkning inmutade områden i Norsjö socken av Västerbottens län.

*Chefen för
Sveriges geo-
logiska under-
sökning.*

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 143 häft. (Nr 170.)

I skrivelsen anför överdirektören Gavelin till en början följande:

»Vid de geologiska undersökningar, som under år 1920 bedrivits inom nedre delen av Västerbottens län och vilka undersökningar avse åstadkommandet av geologiska översiktskartor med beskrivningar över länet, ägnades en större del av arbetet åt malmgeologiska utredningar inom vissa områden tillhörande det s. k. Skelleftefältet, vilka på grund av geologiska förhållanden i allmänhet samt vissa tidigare gjorda fynd kunde väntas hålla i brytvärda mängder förekomster av sådana malmer som svavelkis, kopparkis etc., vilka för närvarande inom vårt land äro kända i för landets behov otillräckliga kvantiteter. Av de hittills utförda arbetena framgår, att ifrågavarande områden bilda en karaktäristisk 'malmprovins', anmärkningsvärt rik på kismalmsanledningar. Vid sidan av det för närvarande av enskilt konsortium inmutade Kristinebergfältet inom Lycksele socken befanns särskilt ett område av Norsjö socken hålla sådana malmanledningar av så pass lovande beskaffenhet, att de påkalla detaljerade undersökningar. Med stöd av Kungl. Maj:ts i brev av den 19 mars 1920 meddelade befallning inmutade Sveriges geologiska undersökning ett antal av dessa för statens räkning, medan andra anledningar inmutats i samma trakter av enskilda. Huvudparten av de inmutade förekomsterna består av svavelkis, men åtskilliga block av rik kopparmalm angiva, att sådan malm jämväl ingår i vissa av förekomsterna.»

Till förklaring av att de för statens räkning sålunda inmutade områdena, vilka under benämning Maurliden, Norrliden, Örträsk, Bjurfors, Bjurträsk och Uddgruvorna finnas utmärkta å en vid framställningen fogad karta, ansetts behöva upptaga relativt betydande arealer, ehuru naturligen endast smärre delar därav kunde förväntas innehålla malm i brytvärd mängd, anför överdirektören Gavelin härefter vidare:

»De allra flesta (och alla rikare eller mest lovande) malmanledningarna utgöras av malmblock, växlande i storlek från 4—5 tons vikt till helt små malmstenar, medan de direkt i dagen gående anledningarna endast uppvisat fattiga anrikningsmalmer. För att med utsikt till framgång framleta de värdefullare malmkroppar, från vilka en stor del av de rikare blocken måste härstamma, krävas i första rummet ingående undersökning och kartläggning av traktens bergarter samt mycket ingående utredning av moränbildningarna och landistransportens förlopp, allt för att kunna inom så snäva gränser som möjligt lokalisera moderklyfterna för malmblocken. Inom de på detta sätt begränsade områdena måste sedan följa mätningar medelst elektrisk malmletningsmetod samt grävningar och provsprängningar för att blotta malmkropparna. Alla dessa olika moment av undersökningsarbetena böra så långt möjligt fortgå i intimt samband med varandra. Inom en så jordtäckt terräng som den ifrågavarande kan emellertid sannolika moderklyften till en serie av malmblock i flertalet fall icke på geologiska grunder instängas inom mycket trånga gränser. Innan man går att med elektriska mätningar och eventuellt på dessa följande blottningar undersöka en geologiskt inringad anledning, nödgas man därför vanligen inmuta ett ganska stort fält, om man skall hava tillräckligt stor sannolikhet för att finna den sökta malmkroppen inom det-

samma. I annat fall riskeras, särskilt med för närvarande inom ifrågavarande trakter rådande livliga inmutarcintresse, att den sökta malmen kan komma att falla inom inmutningar, som av konkurrenter tagas i omedelbar närhet till de ställen, där initiativtagarens (i detta fall statens) undersökningsarbeten först satts in.»

Överdirektören Gavelin övergår härefter till frågan om kostnaderna för undersöknings- och försvarsarbeten å de inmutade områdena samt anför härom:

»Emedan geologiska undersökningen hade till fritt förfogande för ändamålet den till omkring 17,000 kronor uppgående återstoden av ett anslag, ursprungligen 25,000 kronor, som år 1918 av Stockholms superfosfataktiebolag välvilligt donerats för utförande av vissa praktiskt-geologiska undersökningar, kunde på sensommaren och hösten detaljundersökning av en del av de för kronans räkning inmutade områdena påbörjas. Då det befanns i hög grad önskvärt att kunna använda den exceptionellt gynnsamma höstvintern 1920 för mätningar och blottningsarbeten å vissa vattensjuka områden, som kunde misstänkas hysa malmförekomster, men vilkas undersökande under såväl sommarmånaderna som en snörikare vinter skulle mött stora svårigheter och förorsakat mycket större kostnader, fortsattes dessa arbeten så länge som möjligt eller till och med senare delen av december månad.

Då arbetena avbrötos, hade man visserligen icke ännu lyckats påträffa moderklyfterna till de många och rika malmblock inom Bjurforstrakten, vilka i första hand eftersöktes, utan det malmfält, som påträffats och blottats, visade sig vara ett annat än det sökta samt innehållande endast en relativt lågprocentig, först efter anrikning användbar svavelkis, men som under nuvarande konjunkturen icke i och för sig skulle löna brytning. I betraktande av den relativt korta tid, under vilken arbetena hittills bedrivits, synas mig dock de vunna resultaten, genom de ytterligare hållpunkter, som genom dem givits för fortsättningen, och genom de nya anledningar, som i samband därmed påträffades, tillfredsställande samt uppmuntrande till fortsatta undersökningsarbeten. Jag anser mig därför böra föreslå, att i främsta rummet de inmutade områden, vilkas undersökning ej medhanns sistlidne höst, bliva detaljundersökta i nödig omfattning. Då på grund av gruvlagens bestämmelser försvarsarbeten måste påbörjas redan sommaren 1921, därest inmutningarna ej skola förfalla, är det tydligen önskvärt, att ifrågavarande arbeten kunna återupptagas så tidigt som möjligt instundande sommar.

Därest emellertid de ifrågavarande inmutade områdena skola kunna bliva detaljundersökta, kräves härför anvisning av nödiga penningemedel, då Sveriges geologiska undersöknings anslag för fältarbeten icke är beräknat så, att det medgiver bekostande av de dyrbara blottnings- och elektriska mättingsarbetena. Det är visserligen omöjligt att noggrannare beräkna storleken av det belopp, som kan komma att bliva erforderligt för uppdragandet och blottandet i tillräcklig utsträckning av de eftersökta malmkropparna. Om arbetena under innevarande år skola kunna bedrivas med den kraft, att man vid årets slut skall kunna förvänta bestämda resultat rörande några av

de mera lovande malmanledningarna, borde man dock härför kunna disponera ett belopp av intill 60,000 kronor. Ehuru ifrågavarande belopp är betydande, vågar jag framhålla, att det vid ett någorlunda gynnsamt resultat av undersökningarna skulle framstå såsom synnerligen väl använt, då de ifrågavarande malmerna äro behövlige för industrien i vårt land och särskilt i Norrland samt de till närmare undersökning ifrågasatta områdena ur kommunikations-synpunkt måste sägas vara gynnsamt belägna, från mindre än 1 mil till omkring ett par mil ifrån norra stambanan inom en för övrigt lämplig terräng.

Med stöd av det anförda får jag sålunda vördsamt hemställa, att herr statsrådet måtte föreslå anvisandet å tilläggsstat för år 1921 av ett belopp av sextiotusen kronor för utförande i mån av behov av nödiga undersöknings- och försvarsarbeten inom för kronans räkning inmutade områden inom Nor-sjö socken av Västerbottens län.»

*Kommers-
kollegium.*

I utlåtande den 28 nästlidna februari framhåller kommerskollegium den betydelse för de utefter norrlandskusten belägna pappersmassefabrikerna, som tillgång till svavelkis från närbelägna fyndigheter skulle hava, och tillstyrker med anledning härav den av överdirektören Gavelin gjorda framställningen. Kollegium övergår härefter till frågan om ett eventuellt samarbete vid fyndigheternas utforskande mellan Sveriges geologiska undersökning och 1917 års kommission för undersökning och tillgodogörande av vissa mineralfyndigheter å kronojord. Med överlämnande av ett kollegium tillhandakommet yttrande i ämnet från berörda kommission anför kollegium, att till Sveriges geologiska undersöknings arbetsområde lämpligast syntes böra hänföras föreståndet och ledningen av malmletningsarbetet för påvisandet av fyndplatser i fast berg av de malmanledningar, varifrån de lösa malmblock, vilka föranlett de tagna inmutningarna, härstammade, varemot det fortsatta undersökningsarbetet genom gruvarbete samt anriknings- och eventuellt smältningsförsök icke borde uppdragas åt Sveriges geologiska undersökning utan exempelvis åt kommissionen eller annat, vid tidpunkten för dessa arbetens utförande förefintligt lämpligt statsorgan. Kollegium tillägger, att några definitiva bestämmelser för anordnandet av sagda fortsatta undersökningsarbete varken behövde eller borde träffas, förrän Sveriges geologiska undersökning anträffat malmer i fast klyft, och föreslår därför, att, därest geologiska undersökningen skulle erhålla förevarande malmletningsuppdrag, densamma måtte åläggas att hos Kungl. Maj:t göra anmälan, då malmen anträffats.

*1917 års
kommission.*

1917 års kommission för undersökning och tillgodogörande av vissa mineralfyndigheter å kronojord anmärker i sitt förberörda yttrande, att kommissionens uppgift icke omfattade något initiativtagande

till uppletande av nya fyndigheter eller någon inmutareverksamhet från statens sida. Detta vore däremot fallet med Sveriges geologiska undersöknings verksamhet, vilken för övrigt även berörde enskild jord, som fölle inom de undersökta trakterna. Kommissionen åter hade att tillvarataga kronans intressen såsom jordägare gentemot enskilda inmutare å kronomark samt att, där så erfordrades, komplettera dessas undersökningsarbeten. Att åt kommissionen överlämna det uppdrag, som nu innehades av Sveriges geologiska undersökning, ansåge kommissionen mindre lämpligt, ehuru det icke vore uteslutet, att även kommissionen kunde komma i en sådan situation vid utförande av sitt uppdrag för jordägareandelens bevakande, att inmutning för kronans räkning genom kommissionen vid något tillfälle kunde behöva företagas. Efter att hava påpekat, att det till kommissionens förfogande ställda, av 1919 års lagtima riksdag å tilläggsstat för samma år anvisade reservationsanslaget å 100,000 kronor för undersökning av vissa mineralfyndigheter enligt av såväl riksdagen som Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser vore avsett uteslutande till bekostande av registerföring, okulärbesiktningar samt, där så funnes nödigt, mera ingående undersökningar beträffande sådana fyndigheter å kronojord, som enligt lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, bleve av enskilda inmutade och i vilka kronan hade jordägareandel, anför kommissionen vidare bland annat följande.

I fråga om det nyssnämnda anslaget å 100,000 kronor ville kommissionen framhålla, att detsamma icke utan ändring av bestämmelserna vid dess beviljande kunde tagas i anspråk för Sveriges geologiska undersöknings malmletnings- och undersökningsarbeten. Beträffande vidare lämpligheten över huvud taget att för sagda ändamål använda en så avsevärd del av anslaget som 60,000 kronor ville kommissionen påpeka, att, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, visserligen 40,000 kronor eller två tredjedelar av nyssnämnda belopp torde komma att återstå av anslaget vid slutet av år 1921, men vore härvid att märka, att intet nytt anslag begärts av riksdagen för kommissionens verksamhet under år 1922, ehuru kommissionens arbete, på grund av att lagen den 31 maj 1918 fått sin giltighetstid utsträckt till den 1 oktober 1922 samt nya fyndigheter otvivelaktigt fortfarande komme att inmutas å kronojord, måste tänkas komma att pågå även under sistnämnda år. Det syntes därför kommissionen mindre lämpligt att redan under år 1921 förbruka anslaget i dess helhet. Då emellertid kommissionen funne det av Sveriges geologiska undersökning väckta förslaget synnerligen beaktansvärt samt ansåge, att någon invändning icke med fog kunde fram-

ställas mot det ifrågasatta beloppets storlek, ville kommissionen däremot förorda, att ett direkt anslag för ändamålet äskades av riksdagen.

Departements-
chefen.

På min hemställan har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat till riksdagen avlåta proposition om utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län. Med hänsyn till de å dessa platser påvisade fyndigheternas avlägsna läge ansåg jag mig nämligen, i överensstämmelse med vad vederbörande myndigheter anfört, icke kunna förorda, att särskilt anslag nu äskades för fyndigheternas undersökande och bearbetande. Helt annorlunda ställer sig däremot förhållandet med de inmutningar, som av Sveriges geologiska undersökning för kronans räkning gjorts inom Norsjö socken av samma län. Dessa inmutningar, vilka synas innehålla brytvärda fyndigheter av koppar- och svavelkis, äro belägna på ett avstånd av endast 1 å 2 mil från stambanan genom övre Norrland, och den mellanliggande terrängen är, enligt vad för mig uppgivits, försedd med goda vägar och jämväl i övrigt lämplig för malmens framforslande. Då härtill kommer, att särskilt under den avspärrningsperiod, vårt land nyligen genomgått, tillfullo ådagalagts vikten av, att de naturtillgångar av här ifrågavarande slag, som inom landet äro tillfinnandes, väl tillvaratagas, synas mig starka skäl tala för, att de av chefen för Sveriges geologiska undersökning föreslagna undersöknings- och försvarsarbetena å de för kronans räkning inmutade områdena inom Norsjö socken må få komma till utförande. Att bestrida kostnaderna för dessa arbeten från det å 1919 års tilläggsstat anvisade, till 1917 års kommissions förfogande ställda anslaget å 100,000 kronor låter sig emellertid, såsom ock av kommissionen framhålles, icke göra utan riksdagens medgivande och lär i allt fall icke böra ifrågasättas redan av den anledningen, att berörda anslag i sin helhet torde komma att behövas för det med anslaget avsedda ändamålet. Under sådana omständigheter och då några andra medel för kostnadernas bestridande icke heller finnas tillgängliga, synes mig framställning böra till riksdagen avlåtas om anvisande av det erforderliga beloppet. Att därvid uppgöra någon tillförlitligare kostnadsberäkning är av naturliga skäl icke möjligt. Efter samråd med chefen för Sveriges geologiska undersökning har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att den begärda summan, 60,000 kronor, bör kunna åtminstone tillsvidare något minskas, förslagsvis till 40,000 kronor. En ytterligare nedsättning av beloppet finner jag däremot, om arbetena icke skola inskränkas endast till inmutningsrättens försvarande utan bliva av bestående värde för framtiden, icke tillrådlig.

Anslaget, som i fall av behov torde böra få tagas i anspråk jämväl för undersökandet av andra fyndigheter inom Norsjö socken än de redan inmutade, synes — med hänsyn till att arbetena måste taga sin början redan innevarande år men kanske icke hinna då avslutas — böra såsom reservationsanslag anvisas å 1921 års tilläggsstat. Medel för anslagets täckande hava visserligen icke i förslaget till tilläggsstat beräknats men torde likväl kunna å denna stat beredas.

Beträffande undersökningsarbetets utförande synes mig detsamma, åtminstone till dess malmer i fast klyft anträffats, böra anförtros åt Sveriges geologiska undersökning. Närmare föreskrifter rörande anslagets användande och undersökningsarbetets fullföljande torde i sinom tid få meddelas av Kungl. Maj:t.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som för kronans räkning äro eller kunna varda inmutade inom Norsjö socken av Västerbottens län, å tilläggsstat för år 1921 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans von Arnold.
